

Gennem medmenneskelighed til fred

Røde Kors og filateli

Af René Dybkær

De to verdensorganisationer Røde Kors og Postvæsenet har samarbejdet i snart et og et kvart århundrede. Frimærker har befordret Røde Kors-pakker og -breve, har oplyst om bevægelsen og har tilført den økonomisk støtte. Filateli er derfor et naturligt islæt ved Dansk Røde Kors' 110-års jubilæum, og de postale dokumenter kan fortælle om bevægelsens baggrund, historie og opgaver i krig og fred såvel som om den enkelte menneskeskæbne.

Kimen

Den Schweiziske forretningsmand og humanist, Jean Henry Dunant (1828-1910), var rejst til Norditalien for at søge Napoleon den Tredjes støtte til et jordlån, men blev i stedet konfronteret med gruen efter slaget ved Solferino 1859-06-24 mellem Østrig-Ungarn og Frankrig-Sardinien [Afbildning 1]. Slagmarkens henved 40 000 døde og sårede var mest overladt til sig selv, bortset fra at fjendens faldne efter sædvane var frit bytte. Militærfolk var professionelt hædede: »Man kan ikke lave omelet uden at slå æg i stykker«.

Drevet af både forfærdelse og oprørthed organiserede Dunant i den nærmeste by, Castiglione, en omfattende lazaretvirksomhed. Under devisen '*Tutti fratelli*' – Vi er alle brødre – opildnede han læger og sygeplejersker såvel som den lokale befolkning og endog krigsfangerne til at pleje de sårede, uanset deres nationalitet. En så-

dan upartisk næstekærlighed var hidtil nærmest anset for naturstridig; her reddede den i tusindvis af mennesker.

Ideen

Dunant udgav i 1862 en inspireret bog 'Erindringer fra Solferino', der ikke blot levendegjorde krigens rædsler, men også stillede konkrete forslag om krigsofres pleje ved internationalt anerkendte, neutrale nationale korps. Hans værk blev læst af fyrster og forfattere, statsmænd og soldater – og de blev grebet af ideen.

Komité og Konference

Allerede i 1863 dannedes en Schweizisk fem-mands Komité, der skulle søge at omsætte forslag i praksis. General Guillaume-Henri Dufour (1787-1875) blev den første formand [2], og Dunant var sekretær og drivkraft. Komiteen afholdt samme år en international Genève-konference med 16 deltagende nationer, heriblandt Danmark.

Resolution

En resolution 1863-10-27 velsignede Dunant's forslag om overenskomster, der skulle beskytte slagmarkens sårede og til-lade deres pleje ved frivillige. Disses neutrale status skulle fremgå af et hvidt arm-bind med et rødt kors, og Dunant skrev i

1 - 1959

2 - 1937

3 - 1957

4 - 1864

sine erindringer, at dette valg af et 'omvendt' Schweizisk forbundsflag [3] også tilkendegav Konferencens anerkendelse af foregangsmændenes nationalitet.

Udførelse

Skæbnen ville, at Røde Kors-armbind først blev båret på en Dansk krigsmark. I den Anden Slesvigske Krig mellem Preussen-Østrig og Danmark 1864 sendte Komiteen Schweizeren dr. Louis Appia (1818-1898) til den Tyske front, og en tidligere Hollandsk marineofficer, Charles William Meredith Van de Velde (1818-1898) til den Danske. Alle tre kombattanter havde allerede produceret frimærker siden århundredets midte, men sande filatelistiske dokumenter synes ikke bevarede fra denne første Røde Kors-aktion. Det nærmeste er en laset konvolut adresseret til dr. Appia, og hvori han opbevarede sit armbind [4].

*Monsieur
Dr. Louis Appia
le Docteur Appia
Porte des 1864
3, rue Calvin*

1-3

L. V.

5 - 1864

6 - 1870

7 - 1870

8 - 1891

9 - 1889

10 - 1944

11 - 1959

12 - 1961

13 - 1955

Første Røde Kors-soldaterbrev

Allerede i 1863, under den Nordamerikanske Borgerkrig (1861-1865), blev det røde kors påtrykt en konvolut beregnet til soldaterpost, og den blev formentlig anvendt i 1864 [5].

Konference og Første Konvention

Samme år afholdtes også den første diplomatiske Genève-konference, hvor man 1864-08-22 underskrev den grundlæggende første Genève-konvention om forbedring af såredes og syges vilkår i felten. Danmark var repræsenteret af statsmanden og lægen Carl Emil Fenger (1814-1884) og ratificerede Konventionen samme år.

Nationale selskaber

De nationale hjælpeselskabers praktiske værdi i krigstid bevistes under Preussens krig med Østrig og dets Tyske allierede i 1866. Herfra stammer et andet tidligt filatelistisk Røde Kors-dokument, en konvolut fra det Preussiske Centralselskab til Pleje af Sårede på Slagmarken.

Flere kuverter foreligger fra Frankrigs krig mod Preussen 1870-1871. En række Røde Kors-selskaber i disse to lande og i Schweiz fik porto-frihed. I Preussen anvendtes stempler med 'Porto-frei' og henvisning til ordredatoen 1870-08-07 [6]. I Schweiz brugtes vignetter af forskellige typer for at angive, at egentlig frankering var unødvendig [7].

I Rusland fremstillede lokale Røde Kors-komiteer i årene 1878-1896 flere typer af julehilsenkuverter med røde kors-påtryk [8]. De solgtes til fordel for Organisationen, befordredes af denne og var således en slags private helsager¹⁾, der havde Postvæsenets velsignelse.

I 1889 fik Portugisisk Røde Kors tildelt et tjenestemærke [9], der gerne anses for det

6 1) Frankeringsmidlet var påtrykt, ikke et påsat frimærke.

14 - 1914

15 - 1914

16 - 1914

17 - 1914

18 - 1941

19 - 1964

20 - 1964

21 - 1946

første officielle Røde Kors-frimærke, og som var i brug helt frem til 1926.

Dunant's skæbne

Alle disse postale og halvpostale aktiviteter afspejler, at den Internationale Røde Kors Komité fik stigende støtte til sit arbejde med at fremme de nationale hjælpekorps. Den hurtige tilslutning må hovedsagelig tilskrives Dunant's enorme indsats: han skrev, rejste, talte – og overbeviste. Derimod forsømte Dunant sin forretning i Algier, gik fallit i 1867 og måtte træde ud af Komiteen. Det var ganske efter princippet *'Moren har gjort sin pligt; Moren kan gå'*.

Dunant havde udspillet sin hovedrolle i Røde Kors, men han undfangede stadig visionære humanitære tanker: neutrale byer under krig, ambulancetjeneste, identitetsmærke for soldater, soldaterrettigheder for guerillatropper, beskyttelse af krigsfanger, et internationalt bibliotek, en international mæglingsret, en international arbejderorganisation, en verdenssundhedsorganisation – og genbefolkning af Palæstina med jøder. Endelig organiserede han i London i 1875 en kongres om ophævelse af negerslaveriet og handelen med negre. Dunant var en mand, der tænkte internationalt, hvor andre indskrænkede sig til det nationale, og de fleste af hans ideer er efterhånden blevet virkeliggjort.

Forfulgt af kreditorer og misundere, vagabonderede Dunant i godt en halv snes år og gemte sig endelig i den Schweiziske by Heiden [10], hvor han 'genopdagedes' i 1895 [11]. Navnet Dunant hørtes atter verden over, og æresbevisninger tildeltes igen, men manden forblev i Heiden og ville kun se sin nærmeste familie. Dunant deltog dog atter i kampen for afspænding og fred, og i 1901 delte han den første Nobel-fredspris med pacifisten Frédéric Passy (1822-1912) [12]. For ikke blot at

22 - 1970

23 - 1970

24 - 1970

25 - 1963

26 - 1970

27 - 1962

glæde kreditorerne skænkede Dunant sin andel til velgørende formål. Han døde i 1910, samme år som sit forbillede, sygeplejersken Florence Nightingale (1820-1910) [13].

Første Verdenskrigs frimærker

Med den Første Verdenskrig i 1914 begyndte de egentlige Røde Kors-frimærkers æra: erindringsmærker fra Belgien [14] og provisoriske²⁾ velgørenhedsmærker fra Frankrig [15], Indokina og Monaco; samme år kom også fra Frankrig det første 'fødte' velgørenhedsmærke [16].

Ligeledes fra 1914 stammer et fejltryk fra Fransk Marokko; det er idag katalogiseret som det dyreste Røde Kors-frimærke. Se på det afbildede uanselige dobbelt-provisoriemærke [17], der kan erhverves for nogle få kroner. Ved et uheld tryktes et enkelt ark på 25 mærker med det rødt påtrykte tillæg '+5' omvendt; de katalogsættes idag til 125 000 kroner – per styk. Selv med pengene i hånden er det svært at finde et ægte eksemplar. I krigsårene 1914-1918 udsendte 47 lande angiveligt 66 serier med ialt 230 Røde Kors-frimærker, som indbragte snesevis af millioner kroner – med datidens købekraft – til de Nationale Selskabers omfattende arbejde.

Ligaen

Efter Krigen syntes Selskaberne at skulle synke tilbage til det tidligere aktivitetsniveau. Der lå imidlertid vældige humanitære opgaver med flygtninge, hungersnød og store epidemier af influenza og plettyfus. På initiativ af Præsidenten for USA's Røde Kors, Henry P. Davison (1867-1922), stiftedes derfor Ligaen af Røde Kors-Selskaber 1919-05-05.

Røde Kors' tre dele og opgaverne

Siden Ligaens oprettelse har det Interna-

2) Et provisorisk mærke fremkommer ved overtryk af et mærke, der oprindeligt var fremstillet til andet formål.

28 - 1959

29 - 1970

30 - 1963

31 - 1963

32 - 1966

33 - 1969

tionale Røde Kors omfattet tre samarbejdende dele: Komiteen (med 25 medlemmer, alle Schweizere), Ligaen (med 138 medlemslande) og de Nationale Selskaber. Denne historiens største private hjælpeorganisation har nu henvend en kvart milliard medlemmer, heraf 120 000 i Danmark.

Når Røde Kors har kunnet overskride grænserne mellem vidt forskellige politiske og religiøse systemer, skyldes det, at organisationen i sit arbejde bygger på syv fundamentale principper: medmenneskelighed, upartiskhed, neutralitet, uafhængighed, frivillighed, enhed og universalitet.

Komiteens opgaver opstår under kamp-handlinger, og hjælpen baseres nu på de fire Genève-konventioner, der vedtoges på Konferencen i 1949. Syge og sårede soldater er beskyttede og plejes uden hensyn til nationalitet [18], og marinepersonel ydes samme hjælp [19]; krigsfangelejr besøges, og delegaterne må tale med, undersøge og behandle fangerne [20]; endelig er også civilbefolkningen beskyttet og kan hjælpes af Komiteens repræsentanter [21]. En velkendt indsats er tillige fødevarerpakkerne og eftersøgningstjenesten via et enormt navnekartotek i Genève.

Ligaen er især beskæftiget i fredstid som koordinator og inspirator for de Nationale Selskaber. Den mest iøjenspringende opgave er den omgående hjælp ved naturkatastrofer, og alarmklokken lyder cirka hver tredje uge. Der sendes penge, mad, tøj, ly, sygeplejersker, læger, vacciner [22] og medicin. Mere dagligdags hjælp er imidlertid ligeså vigtig og omfatter blandt andet førstehjælp [23], sygepleje, barnepleje [24], bloddonortjeneste [25], hygiejne og social hjælp [26]. Endelig bør nævnes den vigtige undervisning, der gives de næsten 100 millioner i Ungdommens Røde Kors [27].

Når det gælder om at yde effektiv assistan-

34 - 1963

35 - 1952

36 - 1963

37 - 1955

38 - 1963

39 - 1969

40 - 1921

41 - 1921

ce, tager Røde Kors såvel ældgamle som supermoderne midler i brug. Lige fra bære [28], hunde, kameler og heste [29], over bil [30], tog, båd [31], og dykker [32] til fly, helikopter [33] og måske en dag raket og rumstation [34].

Som frimærkerne viser, anvender Ligaen og dens medlemmer ikke alene det Røde Kors som symbol. Allerede i 1876 besluttede Tyrkiet – grundet på religiøse anfægtelser – i stedet at sætte den røde halvmåne [35], og en række lande med islamisk trosretning er fulgt efter [31]; USSR bruger begge symboler [27]. I 1922 foretrak Iran den røde løve og sol [36], men er siden gået over til halvmånen. Israel – der ganske vist ikke er ligamedlem, men har ratificeret Genève-konventionerne – anvender Davidsstjernen som emblem [37].

Anden Verdenskrigs frimærker

Den Anden Verdenskrig medførte henved 350 Røde Kors-frimærker, ofte provisorier og oftest med overpris [10], [18].

Efterkrigstiden

Efter Krigen var de filatelistisk set 'store' år 1959, hvor 100-året for Røde Kors-ideens fødsel ved Solferino blev mindet af 27 lande med over 80 mærker [1], [11], [28], og Røde Kors-bevægelsens 100-år i 1963 med 430 frimærker fra 135 lande. Her afbildedes gerne det særlige jubilæumssymbol, en lampe med et rødt kors [25], [34], [38], en rød halvmåne [31] eller en rød løve og sol [36]. Endelig fejredes Ligaens halve århundrede i 1969 med alle tre tegn [39]. Idag er den totale høst af Røde Kors-frimærker på cirka 3 000 fra over 200 postvæsener.

Danske Røde Kors-frimærker

I Danmark kom de to første Røde Kors-frimærker 1921-06-17; ejendommeligt

42 - 1940

43 - 1944

44 - 1951

45 - 1953

46 - 1957

47 - 1959

48 - 1964

49 - 1966

nok var de på samme tid vore første provisorier og første velgørenhedsmærker [40], [41], der indbragte Dansk Røde Kors en dengang betragtelig sum på 32 525 kroner. Under Anden Verdenskrig udkom i 1939 to mærker med Dronning Alexandrine i værdierne 10+5 og 15+5 øre. Det første fremstilledes dels som almindelige ark, dels i 1940 til hefter i sammentryk med et af vore besynderligste frimærker, et 10-øres bølgelinie-mærke på stort papirformat [42]. Samme år anvendtes portræt-tet til et 5+3 øres heftemærke, som er det eneste, vi har haft med en tillægspris på mere end halvdelen af frankeringsværdien. De tre værdier indbragte Dansk Røde Kors 328 307,50 kroner. I 1944 kom et provisorie med Rundetårn overtrykt '4+5' [43]. Det fik det største oplag af alle Danske Røde Kors-mærker: over 6 millioner. Såvel frimærkehandlere som samlere troede, det ville vise sig at være en god investering, og hamstrede, men Postvæsenet udsendte oplag på oplag, og katalogprisen er da også den laveste for et frimærke fra den tid. Den egentlige vinder blev Røde Kors med en indtægt på 303 715 kroner. Efter Krigen udsendtes i 1951 et frimærke med vort hospitalsskib i Korea 'Jutlandia' [44], som indbragte 85 677,50 kroner. Oversvømmelserne i Holland 1953 gav anledning til et provisorie [45], som indtjente 116 740 kroner.

Ungarnshjælpen fik i 1957 også et provisorie [46], der med 121 740 kroner støttede Røde Kors' hjælpearbejde for ofre efter opstanden i Ungarn. Danmark mindedes 100-året for Slaget ved Solferino 1859 med to værdier: 30+5 øre og 60+5 øre [47], der indbragte 194 675 kroner. Medens jubilæumsåret 1963 blev forbigået, udgaves i 1964 de velkendte to 'Prinsesse-mærker' 35+10 øre [48] og 60+10 øre, og overskuddet blev 319 645 kroner. To nye mærker i 1966, 50+10 øre og 80+10 øre [49], med ordene 'Røde Kors' på man-

50 - 1968

51 - 1969

52 - 1976

53 - 1983

54 - 1939

ge mestendels svært forståelige sprog, ydede 'alligevel' 379 375 kroner. Dansk Røde Kors støtter også børnesagen i Grønland, og fik en del af overskuddet på 223 265 kroner af den første dansk-grønlandske 'omnibusudgave' [50], der udsendtes i 1968, samtidig fra begge postvæsener, med motivet Grønlandske børn i Rundetårns vindelgang. 50 år efter Ligaens stiftelse i 1919 afbildedes Tronfølgerfamilien på to værdier, 50+10 øre [51] og 60+10 øre, der indbragte 408 765 kroner, og som i øvrigt findes på Dansk Røde Kors' Mindeark II. Herefter gik der desværre syv år – det vil sige til Dansk Røde Kors' 100-års jubilæum – før vi atter fik to velgørenhedsmærker (100+20 og 130+20 øre) [52]; og Organisationen fik 520 000 kroner. Det foreløbig sidste mærke, der havde sygepleje som motiv, kom i 1983 (200+40 øre) [53] med 601 375 kroner til følge; det er rekordindtægten for en emission.

Afslutning

Røde Kors-filateli er, som Udstillingen viser, vel et afgrænset, men alligevel uudtømmeligt felt med rige muligheder for begynder som erfaren, for motiv- og temasamleren, 'generalsamleren' og specialisten, historikeren og humanisten. Der foreligger udkast og prøvetryk, velgørenhedsmærker, erindrings- og frankomærker eller vignetter, breve, helsager, særstempeller og portrætter. Man kan samle på mærker med Røde Kors-emblem eller uden – eller på dem, hvor det mangler ved en fejltagelse [54].

Samleren opnår dels den filatelistiske glæde, dels at støtte et vigtigt humanitært arbejde. Tilmed vil den efterhånden, erhvervede indsigt i Røde Kors-bevægelsen give impuls til at deltage i virkeliggørelsen af Ligaens motto, *Gennem Medmenneskelighed til Fred*, og det er essensen af Henry Dunant's budskab.

Referencer

Poul Jul Andersen: Det internationale Røde Kors. Dansk Røde Kors, København, 1976, pp. 36.

Henry W. Dunning: Elements for the History of the League of Red Cross Societies. League of Red Cross Societies, Geneva, 1969, pp. 93.

Bernard Gagnebin & Marc Gazay: Encounter with Henry Dunant, Georg & Cie, Geneva, 1963, pp. 130.

H. Leemann: Swiss Red Cross Stamps and Special Franchise Stamps 1870/71. Sandoz, Basle, 1963, pp. 16.

Max-Marc Thomas: Catalogue Général des Timbres Croix-Rouge 1863-1963. Commission du Centenaire de la Croix-Rouge en Suisse, Genève, 1965, pp. 295, og Premier Supplément 1965-1968. Institut Henry-Dunant, Genève, og Editions L'Age d'Homme, Lausanne, 1968, pp. 40.

Max-Marc Thomas & C. Rouard Watine: The Red Cross and Philately 1863-1963. International Committee of the Red Cross, League of Red Cross Societies and Swiss Red Cross, 1963, pp. 28.

Røde Kors - filateli på breve...

Af Mogens Lethrabort

Da jeg begyndte at samle på Røde Kors, var det først Røde Kors frimærkerne jeg tog fat på. Det var et stort og interessant område at begive sig ind i. Senere opdagede jeg, at Røde Kors filateli kunne være andet og mere end frimærker. Jeg måtte sande de ord, som Gynther Heyd skriver i sin bog »Paris par Moulin«:

»Frimærker hvisker,
afklip tisker,
men brevene fortæller.«

Da jeg først havde anskaffet mig nogle breve med Røde Kors, åbnede der sig helt nye perspektiver i samleriet. Det er meget

spændende at undersøge et brev og se på de forskellige stempler og påtegninger, det være sig af postal art eller af censurmæssig art, og så ud fra disse iagttagelser finde frem til brevets »historie«.

Den mest nærliggende måde at samle på Røde Kors på forsendelser, vil være at samle forsendelser med Røde Kors frimærker.

Hvis man vælger det, må man sørge for at forsendelserne ikke blot er frankererede med Røde Kors frimærker, men de bør være frankeret med den gældende portosats. Der er ikke meget filateli ved et brev som er overfrankeret, selv om der er nok så mange Røde Kors frimærker på brevet.

1

2

(1) er et brev frankeret med fire stk. af rundetårnfrimærket overtrykt med »+5« til fordel for Dansk Røde Kors. Umiddelbart ser det ud til at være overfrankeret. Portoen for lokalbreve var på den tid 10 øre. Men ser man rigtigt efter, er brevet recom-manderet, og tillægsporten herfor var net-op 30 øre. Så portoen er korrekt.

Dette brev kan forøvrigt fortælle flere hi-storier. Betragter man de fire frimærker nøjere, ser man at også de er forskellige. Der er tale om fire hjørnemærker fra øverste række, alle med marginalnummer 541. Ser man på overtrykket, ses det at det sid-der i fire forskellige højder. Fra venstre meget lavt, næsten nede ved kirkens tag, derefter lidt højere på mærke to, denne højde er den normale, til de to mærker til højre, hvor overtrykket er helt oppe ved tårnets top. Årsagen til forskellen i over-trykkets placering kan faktisk også ses, idet der er stor forskel på den øverste ark-rands bredde. Da arkene blev overtrykt blev de lagt i trykmaskinen uden hensyn til frimærkernes placering i forhold til ark-randen, derved fremkom de forskellige højder.

Endnu en spændende oplysning kan findes i stemplet. Det er afstemplet den 4. maj 1945 kl. 16.30. Havde det bare været stemplet fire timer senere, var det sket i befrielsesøjeblikket.

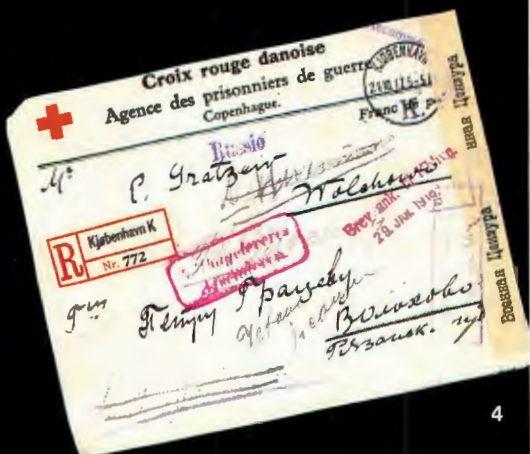
En anden måde at samle på Røde Kors kan være at samle på stempler, fortrykte kort eller breve med Røde Kors, eller for-sendelser sendt til eller fra Røde Kors.

Her er store muligheder for at få fat i noget spændende materiale, der kan fortælle nogle interessante historier. Især fra de to verdenskrige findes der mange breve og kort.

Fra 1. verdenskrig har vi mulighed for at få fat i en del breve og kort, som har tilknyt-ning til Dansk Røde Kors. Danmark var som bekendt et neutralt land under 1. ver-denskrig. Som følge heraf, blev Dansk Rø-

3

4

de Kors opfordret til at oprette et oplysningskontor for krigsfanger fra de krigsførende lande. Det internationale Røde Kors anmodede Dansk Røde Kors om at påtage sig denne opgave straks efter krigsudbruddet. Dansk Røde Kors blev således forbindelsesled mellem russiske krigsfanger, der sad i tyske lejre, og deres pårørende i Rusland. Samt mellem tyske og østrig-ungarnske krigsfanger i Rusland og deres pårørende. Samtidig førte man oplysninger om fangerne i kartotek.

Der blev samtidig på mere privat basis oprettet hjælpekomiteer for de forskellige landes krigsfanger i København. Disse komiteer samarbejdede med Dansk Røde Kors. (2) er et fortrykt brev fra fangelejren Bad Stuer i Tyskland, sendt til Moskauer Hilfskomite for Krigsfanger, i København. Af den russiske udskrift på kuverten ses, at det var meningen at brevet skulle vidersendes til Rusland.

Moskauer Hilfskomite var netop sådan en privat hjælpekomité, oprettet i 1915 af en herboende russisk baron, Hoffrat Leonidas von Piankoff. Han begyndte hjælpearbejdet fra sin private adresse, Sdr. Strandvej 2, inden han oprettede hjælpekomiteen.

Der forekommer derfor nogle breve, som (3), med denne adresse. Det viste brev er sendt anbefalet fra Smolensk. På forsiden ses et Røde Kors stempel fra Petrograd. På bagsiden ses flere røde poststempler fra Petrograd, samt petrogradcensurens flotte laksegl og et blått censurnummerstempel. Og endelig bemærker man ankomststempellet København -STR- 1. omb. 21.5.15.

(4) viser et brev fra Dansk Røde Kors' krigsfangekontor til Rusland. En kuvert af denne type kan være anvendt til vidersendelse af et brev fra en russisk fange i en tysk lejr. Brevet er sendt til Hr. Peter Graczev i Rjazan-provinsen. Desværre fandt man aldrig frem til adressaten, så efter et par måneder kom brevet tilbage til Dansk

Røde Kors. Brevet bærer mange påtegninger både på russisk og på dansk. Samt censurstempler og banderole fra militærcensuren i Petrograd.

Der forekommer ofte kuverter med meget smuk og sirligt skrevet adresse. (5) er sendt fra en privat person i Ungarn til Dansk Røde Kors. Brevet har formodentlig indeholdt en forespørgsel om en fange. Brevet har et rødt trekantet censurstempel fra Wien. Betydningen af de blå og røde bogstaver kendes ikke med bestemthed. Jeg har en formodning om, at det kan være sorteringspåtegninger foretaget hos Dansk Røde Kors. Lignende påtegninger ses næsten på alle breve til Dansk Røde Kors fra 1. verdenskrig.

Forskellige nationale Røde Kors selskaber fremstillede kort til brug for krigsfangerne. (6) er fra det østrigske Røde Kors. En østri-ger i russisk fangenskab sender en hilsen hjem til sin kone i Wien. Kortet er forsynet med et rødt trekantet stempel fra wienercensuren, et (svagt) blå stempel fra Rusland, samt et russisk Røde Kors stempel. Det kan desuden ses af kortets dateringer, at det har været over to måneder undervejs.

Fra anden verdenskrig findes der også en hel del forsendelser med tilknytning til Røde Kors. Men i modsætning til hvad der var tilfældet under den første verdenskrig, blev hovedkontoret for eftersøgning m.m. nu lagt i Genève hos Det internationale Røde Kors.

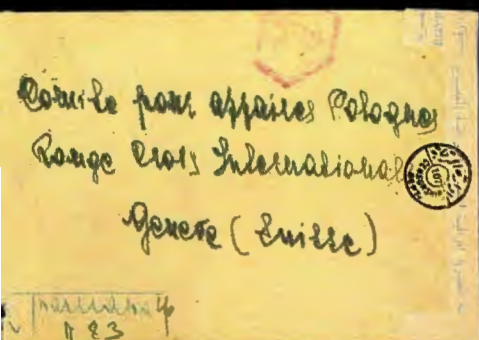
Man kan finde breve som (7), der er sendt til krigsfangekontoret. Det kommer fra Ungarn med et stort stempel fra Ungarns Røde Kors' krigsfangekontor. Det må formodes at have indeholdt en forespørgsel om nogle fanger.

Røde Kors tog sig også af forbindelsen til civile internerede. Fra Frøslevlejren kan man finde skrivelser som (8), hvori Dansk Røde Kors i Padborg sender en besked til en frøslevfanges pårørende. Der er tale

10

11

om, at en pakke til fangen har indeholdt nogle ting, som ikke var tilladt at sende til fangerne.

Røde Kors er så blevet anmodet om at sørge for returneringen.

Genève kontoret påtog sig også at formidle meddelelser til og fra private i lande hvor postforbindelserne var afbrudt. Ud af det kom de såkaldte Røde Kors formularbreve. En særdeles stor mængde af disse blev ekspederet i løbet af krigsårene. Formularerne måtte kun indeholde 25 ord, af privat karakter. De blev fremsendt via de nationale selskaber til Genève, og herfra igen via de nationale selskaber ud til adressaten. Bagsiden kunne så benyttes til et svar, der så gik tilbage ad samme kanaler. Røde Kors førte en streng censur med formularernes indhold, for at undgå problemer med de krigsførende magter.

Der findes en hel del forskellige typer af formularbreve, alt efter hvilket Røde Kors selskab der har fremstillet dem. (9) er fra British Red Cross, sendt fra Reading til Guernsey og tilbage igen. Både for- og bagside bærer en række Røde Kors stempler og andre påtegninger.

Af nogle kuverter adresseret til Genève, fremgår det ved påskrift at de har indeholdt formularbreve. I andre tilfælde kan man kun formode det. Kuverten fra Uruguays Røde Kors (10), med det ovale Røde Kors stempel, kan være en formularkuvert.

(11) viser et brev, der kan fortælle om de vanskelige postforbindelser under krigen. Det er sendt fra Polen til Genève, men det har været over Tyrkiet, Ægypten og Gibraltar inden det kom frem. Denne rute fremgår af de mange stempler på brevet: det seks-kantede lilla stempel er fra Tyrkiet, censur-banderolen og censurstemplet (rundt) er fra Ægypten, og på bagsiden ses et ovalt poststempel fra Gibraltar.

Til sidst et par breve, der kan fortælle om

12

13

14

danskere, der har gjort tjeneste for Dansk Røde Kors i fremmede lande.

Det første udaterede brev (12) viser sig ved nærmere eftersyn, at være sendt til Made-moiselle de Bournonville, Ambulance Ocean, La Panne. Det er en officiel kuvert fra Belgisk Røde Kors, og stemplet til højre er fra Ambulance du Dr. Depache, i Calais. Den belgiske læge Dr. Depache oprettede flere lasaretter for sårede soldater. Disse lasaretter blev betegnet ambulancer, da de kunne flyttes efter behov. I november 1914 rejste tre danske sygeplejersker til lasarettet i La Panne, blandt dem frk. Marie de Bournonville. De arbejdede på lasarettet til august 1915.

I slutningen af anden verdenskrig sendte Dansk Røde Kors flere lægehold til Polen, for at hjælpe civilbefolkningen i det krigshærgede land. Kuverten adresseret til Poznan (13) er sendt af en menig ved Dansk Røde Kors i Gdansk, fremgår det af bre-vets afsenderbetegnelse. Modtageren var kørselsleder for Dansk Røde Kors i Poznan.

Der har også efter anden verdenskrig været brug for nødhjælp rundt omkring i verden. Under Koreakrigen udsendte Dansk Røde Kors hospitalskibet Jutlandia. Det blev stationeret ud for Koreas kyst. Det sidste brev (14) er sendt fra skibets 4. styrmand til Aalborg. Bemærk, at brevet er stemplet i København K. og at der er benyttet et dansk frimærke. Jutlandia var dansk territorium, derfor brugte man danske frimærker. Posten fra skibet blev samlet i post-sække ombord, de blev forseglet og derefter sendt med fly til København. Sækkene blev åbnet på Købmagergades postkontor, hvor brevene blev stemplet og sendt videre. Derfor er brevet kun frankeret med 30 øre, som var indenlandsk porto for breve i 1953.

Som det er fremgået af foranstående bliver man nød til at beskæftige sig en del med censurforhold, hvis man vil samle Røde

Kors breve fra de to verdenskrige. Der findes da heldigvis en del god litteratur der behandler dette emne.

Det kan lade sig gøre på de fleste biblioteker, at få skaffet selv de udenlandske bøger hjem.

Litteratur-liste:

E. Hvidberg Hansen: 1. verdenskrig, postal dokumentation. Fra Nordisk Filatelistisk Tidsskrift, årg. 1984.

E. Menne Larsen: Postforbindelsen med udlandet 1940-45. Hobro 1978.

E. Menne Larsen: Kilder til postcensurens historie 1940-45. Hobro 1977.

B. Bjerre Jacobsen og E. Menne Larsen: Danske censurstempler 1914-15 og 1939-49. Hobro 1979.

E. v. Wowern: Postforbindelsen Færøerne-Danmark i årene 1940-1945. Virum 1981.

De grønlandske posthistorikere: Røde Kors Breve hf. 1 og 2. København 1985.

McKenzie: The Red Cross Mail Service for Channel Island Civilians 1940-1945, Chippenham 1975.

K. K. Wolter: Die Postcensur bd. I og II. München 1965 og 1966.

K.-H. Riemer: Zensurpost aus dem III. Reich. Düsseldorf 1966.

K. Tolbøl: Takstfortegnelse. Århus 1983. Tidsskrift for Dansk Røde Kors, årg. 1939-1947.

Diverse brochurer fra Dansk Røde Kors.

Derudover er benyttet artikler i danske og udenlandske filatelistiske tidsskrifter.

"Gennem medmenneskelighed til fred," i filateli og fotos.

Dansk Røde Kors-udstilling ved 110 års jubilæet

Domus Technica, Ved Stranden 18, 1061 København K

22. – 24. april 1986

Eksponatbeskrivelse og Udstillingsplan

Pris: 5,- kr.

Filатели

Rammerne 1 og 2

Røde Kors-filателиens mangfoldigheder

Ekspонатet er ikke en systematisk bearbejdelse af et område. Tværtimod. I et kalejdoskopisk billede af filatelistisk materiale belyses de mange muligheder for en Røde Kors-filatelist: Historie, opgaver, frimærker, stempler, vignetter, helsager, tjenestepost, prøvetryk og fejl.

Rammerne 4-6

Røde Kors-filатели: Genève-Konventionerne

Claus Møller, Fåborg

De fire Røde Kors-Konventioner med tillægsprotokoller tilsikrer forholdene under krig for sårede og syge blandt væbnede styrker i felten og til søs, for krigsfanger og for civile. Ekspонатet illustrerer disse konventioner tematisk.

Rammerne 7-12

Danske Røde Kors-frimærker

Dansk Røde Kors, København

Ekspонатet udgør Dansk Røde Kors' egen samling af helark, konvolutter og varianter vedrørende Danske Røde Kors-frimærker 1921-1983.

Ramme 13

Bjørn Wiinblad's frimærke

Erik Jensen, Dansk Post- og Telegrafmuseum, København

Udkast og prøvetryk til det af Bjørn Wiinblad tegnede frimærke, udgivet 1986-01-23, samt det særstempel, som Dansk Røde Kors har fået tildelt i anledning af sit 110-års jubilæum 1986-04-27, og som vil blive anvendt på mindeark og kuvert i dagens anledning.

Rammerne 15-18

Mindeark, kuverter og kort udgivet af Dansk Røde Kors

Dansk Røde Kors, København

Dansk Røde Kors har siden 1976 udgivet en række mindeark, kort og kuverter i anledning af indenlandske og udenlandske Røde Kors-begivenheder og -principper. Herved har organisationen dels glædet samlere, dels fået tilført midler til sit arbejde.

Rammerne 19-24

Røde Kors under Anden Verdenskrig

Mogens Lethrabort, Albertslund

Ekspонатet viser forskellige sider af Røde Kors' virksomhed under Anden Verdenskrig, især de der kan betragtes ud fra postale synsvinkler.

Samlingen falder i tre dele.

1. Hjælp til krigsfanger, bl.a. gennem Det centrale Eftersøgningskontor for krigsfanger, gavepakker – belyst ved et konkret tilfælde – samt krigsfangepost.
2. Hjælp til civile fanger med eksemplet Frøslevlejren.
3. Hjælp til civile, herunder formularbreve, nødhjælp til krigsofre efter kamphandlingernes ophør, flygtningelejre og eftersøgning af civile.

Rammerne 25-29

Dansk Røde Kors-frimærker i udkast og prøvetryk

Erik Jensen, Dansk Post- og Telegrafmuseum, København

Ekspонатet viser udkast og prøvetryk fra det Danske Postvæsens produktion af Røde Kors-frimærker i årene 1921 til 1983.

Rammerne 31-33

Franske og vest-tyske velgørenhedsmærker

Erik Larsen, Sorø

Såvel Frankrig som Den tyske Forbundsrepublik udgiver hvert år serier af velgørenhedsmærker uden Røde Kors-symbolet, men da en del af provenuet går til det nationale Røde Kors, er sådanne mærker en naturlig del af det tematiske område.

Rammerne 35 og 36

Krigsfangepost under Første Verdenskrig

John Thiesen, Rønne

Ekspонатet viser Røde Kors' verdensomspændende funktion gennem post til og fra krigsfanger og internerede i over tredive forskellige lande.

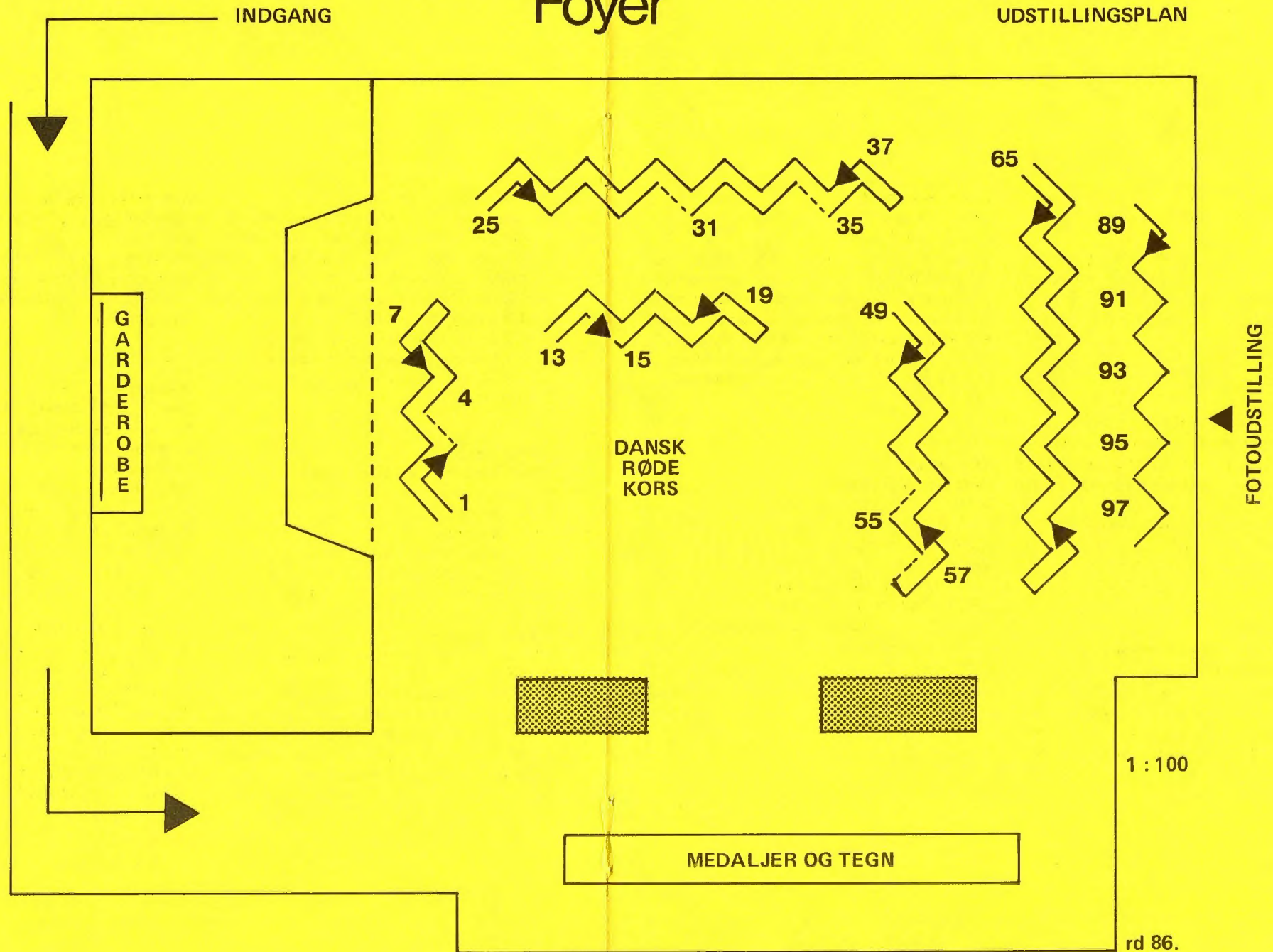
Rammerne 37-48

Post til (og fra) Dansk Røde Kors under Første Verdenskrig og post fra (og til) krigsfangelejr nr. 1 & 2 under Første Verdenskrig

Hans Ehler Jessen, konsulent ved Dansk Post- og Telegrafmuseum, København
Ekspонатet viser først i *ti rammer* et bredt udsnit af de mangfoldige typer af fortrykte eller private breve og brevkort, deres franke-ring, påskrifter, etiketter, mærkater, afstemplinger og censurmærker. Oprindelsesstederne er mange: Bayern, Belgien, Bulgarien, Danmark, England, Finland, Frankrig, Grækenland, Holland, Italien, Luxemburg, Malta, Norge, Rusland, Schweiz, Sibirien, Sydafrika, Tyrkiet, Tyskland, Ungarn, USA og Østrig-Ungarn. Videretransporten ses ofte at være sket i flere tempi. De sidste *to rammer* omhandler post i forbindelse med Horserødlejrens russiske fanger og Haldlejrens tyske.

Foyer

UDSTILLINGSPLAN

Rammerne 49-53

Røde Kors' 100 års jubilæum 1963

E.W.

Uddrag af en samling frimærker og miniark, udgivet i anledning af Røde Kors' 100 års jubilæum i 1963.

Ramme 55

Franske CEF-kartoner

Erik Larsen, Sorø

En gang årligt udgiver det Franske Postvæsen ét eller flere ægte Røde Kors-velgørenhedsmærker, det vil sige med Røde Kors-symbolet og med overpris til fordel for det Franske Røde Kors.

Mærket eller mærkerne udkommer dels i almindelige ark, dels i hefter. Herudover udgiver det Franske Postvæsen de såkaldte CEF-kartoner, som vises i dette eksponat.

Rammerne 57-64

Tegner, gravør og trykker i Røde Kors-frimærkets tjeneste

Fremstillingen af Røde Kors-frimærker fra en række lande og tider vises ved hjælp af eksempler på stadierne skitse, overtryksprøvetryk, gravureprøvetryk, farveprøvetryk, makulatur, luksusprøvetryk, utakkede mærker og det færdige produkt.

Rammerne 65-88

Alverdens Røde Kors-frimærker

Erik Larsen, Sorø

Eksponatet er skabt ud fra ønsket om at vise den mangfoldighed af frimærker, der gennem tiderne er udgivet over den ganske verden til minde om eller fordel for Røde Kors. For at gøre samlingen så komplet som muligt omfatter den såvel stemplede som ustemplede mærker, ialt cirka 3 200 fra 218 forskellige nationer.

Montrerne

Røde Kors-medaljer og -tegn

Bjarne Sørensen, Forsvarets Sanitetsskole, Jægersborg Kaserne

I fem montrer udstilles medaljer og hæders-tegn, distinktioner, armbind og afmærkninger for civile og gejstlige samt for medlemmer af militære lægekorps beskyttet af Genève-Konventionerne. Materialet stammer fra henved 25 lande og spænder over tiden fra 1879 til vore dage.